

DOI: 10.47743/jss-2024-70-3-7

Aspecte jurisprudențiale de actualitate privind competența după calitatea persoanei în materie penală – profesiile liberale¹

Current jurisprudential aspects regarding the competence according to the quality of the person in criminal matters – liberal professions

Diana-Mihaela CHEPTENE-MICU²

Rezumat: Derogatorie de la regulile generale, în special de la competența materială, competența după calitatea persoanei prezintă elemente de continuitate, care sunt fidel redate de jurisprudența arătată în prezenta lucrare. În privința avocaților, o ipoteză particulară a suscitat divergențe în practica instanțelor de judecată, ridicându-se problema identificării normelor procesuale ce le sunt aplicabile în cazul suspendării din profesie. În proporție majoritară, așa cum a rezultat din jurisprudența examinată, instanțele au apreciat că aceste date nu influențează aplicarea regulilor speciale prevăzute de normele procesuale. Prin Decizia³ nr. 23/2022 din 14.11.2022, pronunțată în recurs în interesul legii, Înalta Curte de Casație și Justiție se referă la activitatea efectiv desfășurată de magistrat, eliminând din reperele pentru stabilirea competenței aspectele privind gradul profesional deținut de acesta. Or, acest raționament determină, în mod indirect, reducerea analizei, în cazul avocaților, la desfășurarea sau nu a activității specifice la momentul supus verificării.

Cuvinte cheie: competența *ratione personae*, avocat, jurisprudență.

Abstract: Derogation from the general rules, especially from the material competence, the competence according to the quality of the person presents elements of continuity, which are faithfully reproduced by the jurisprudence shown in this paper. Regarding lawyers, a particular hypothesis has caused divergences in the practice of the courts, raising the issue of identifying the procedural rules that are applicable to them in the case of suspension from the profession. In a majority proportion, as it resulted from the jurisprudence examined, the courts appreciated that these data do not influence the application of the

¹ Articol prezentat în cadrul Conferinței naționale a Profesiilor Libere, la Iași, în 10.02.2023, organizată de Grupul editorial Universul Juridic în parteneriat instituțional cu Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și Curtea de Apel Iași.

² Judecător, doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: diana.micu@staff.uaic.ro

³ M.Of. nr. 78 din 30 ianuarie 2023. Textul Deciziei este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/264445> (site consultat la data de 30.09.2024).

special rules provided by the procedural norms. By Decision no. 23/2022 of 14.11.2022, pronounced in an appeal in the interest of the law, the High Court of Cassation and Justice, which refers to the activity actually carried out by the magistrate, removing from the benchmarks for establishing competence the aspects regarding the professional degree held by him. However, this reasoning indirectly determines the reduction of the analysis, is in the case of lawyers, to the performance or not the specific activity at the time subject to verification.

Keywords: competence *ratione personae*, lawyer, case law.

1. Considerații prealabile

Evoluționismul conceptelor judiciare este o trăsătură a fenomenului firesc al adaptării legislației și politicii statale, în acord cu schimbările din realitatea socială. Dinamica progresului înregistrat de fiecare societate se reflectă în modalitatea în care sistemele judiciare au evoluat din vechime până în prezent, astfel că, de pildă, perspectiva asupra torturii s-a schimbat în mod fundamental, prin transformarea acesteia dintr-un mijloc utilizat pentru a obține mărturisirea – proba supremă din sistemul barbar francez al epocii⁴ – în obiect principal al ratificării unor convenții asumate la nivel internațional⁵, care interzic aceste practici inumane, plasate la extrema întunecată a comportamentului uman.

Unele dintre problemele ivite în evoluție și-au găsit rezolvări sau au avut parte de analize timpurii, existând chiar o constantă abordare principală în plan procesual, cum este situația procedurii judecării contumacilor⁶, cu privire la care, în plan național, reglementările din Codul de procedură penală din 2 decembrie 1864⁷ s-au alăturat conceptelor moderne de la acea vreme, considerându-se că este de preferat judecata în lipsă, după reguli stabilite, ce includeau și etapele de parcurs în rejudecarea provocată de predare sau de prinderea ulterioară a persoanei inculpate, față de procedura nejudecării și așteptării până la prinderea acesteia.

⁴ I. Ionescu-Dolj, „*Curs de procedură penală română întocmit după principiile noului cod de procedură penală Carol al II-lea*”, Biblioteca Universitară de Drept, „Pandectele Române”, Editura Socec co, SA, București, 1937, pag. 45-46, conform căruia în Franța, în perioada barbară și în prima parte a Evului mediu „mărturisirea acuzatului se obținea, în extrem, prin utilizarea ordaliilor, denumite judecata lui Dumnezeu, respectiv proba apei fierde, prin introducerea mâinii până la cot în aceasta, a fierului roșu sau proba apei reci, când era legat și aruncat în râu. În perioada următoare se folosea proba coșciugului, prin care bănuții erau obligați să atingă corpul victimei, iar apoi s-a utilizat, în epoca feudală, duelul judiciar”.

⁵ Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, adoptată la New York la 10 decembrie 1984, M. Of. nr. 112 din 10 oct. 1990. Textul Convenției este disponibil online, la adresa: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=32204 (site consultat la data de 30.09.2024).

⁶ I. Ionescu-Dolj, *op. cit.*, p. 423, conform căruia contumace este „acuzatul în materie criminală care nu se prezintă la judecată sau după ce s-a prezentat a evadat și stă dosit”.

⁷ M.Of. din 2 decembrie 1864. Textul acestuia disponibil online, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/51277> (site consultat la data de 30.09.2024).

În aceeași cheie a transformării generale a omenirii și organizărilor statale, s-au plasat toate formele de reglementare a regulilor judiciare, în cele mai detaliate segmente de normativitate, până în zilele noastre, când amploarea detalierii fiecărui concept de drept material și, mai cu seamă procesual, atinge cote maxime. Acest curent actual este determinat de alăturarea prescripțiilor naționale materiale și procesuale – care includ și procesul intern de constituționalizare a normelor incidente în cauzele pendinte, precum și deciziile date în mecanismele interne de unificare a practicii judiciare – lângă reglementările internaționale la care statul a aderat, deciziile instanțelor europene, cu efectele statuate prin tratatele ratificate, toate aflate sub aceeași umbrelă prin care se urmărește protejarea drepturilor și libertăților fundamentale, în consonanță cu respectarea statului de drept, în care justiția încearcă să-și contureze mai accentuat rolul său între celelalte puteri ale statului.

2. Repere ale reglementării naționale a competenței după calitatea persoanei

Având în vedere că justiția represivă este organizată pe criteriul celei mai desăvârșite egalități a faptuitorilor în fața legii, competența *ratione personae* nu a preocupat legiuitorul român decât cu titlu excepțional și pentru rațiuni superioare, reprezentând o derogare de la regulile obișnuite și, în special, de la competența materială. Aceasta își găsește justificarea în regimul special al unor domenii de activitate (spre exemplul cel militar), poziția deținută de făptuitori în cadrul autorităților publice și necesitatea asigurării independenței acestora (cazul Președintelui României, deputaților și senatorilor) ori înlăturarea unor suspiciuni privind modul de înfăptuire a justiției, ținând cont de profesia juridică a făptuitorului (spre exemplu, magistrații, avocații și notarii publici)⁸.

În doctrina vremurilor, sub imperiul Codului de procedură penală Carol al II-lea⁹, definind competența *ratione personae*, se evidențiază caracterul general al instanțelor criminale relativ la persoane, în sensul că „pot judeca orice persoană, indiferent de calitatea acesteia, dacă a săvârșit una din crimele pentru care, după materie, sunt competente, afară de acele persoane care sunt exceptate prin legi speciale, cum sunt militarii, magistrații, minorii, mitropoliții și episcopii, etc.”¹⁰.

În cuprinsul Codului de procedură penală Carol al II-lea din 17 martie 1936, reglementarea competenței după calitatea persoanei s-a făcut prin afectarea unui

⁸ C. S. Paraschiv, *Fișe de procedură penală pentru admiterea în magistratură și avocatură*, ed. a IV-a rev., Editura Hamangiu, București, 2019, p. 125.

⁹ M.Of. nr. 66 din 19 martie 1936. Textul acestuia disponibil online, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/51252> (site consultat la data de 30.09.2024).

¹⁰ I. Ionescu-Dolj, „*Instanțele criminale. Supliment la cursul de procedură penală Carol al II-lea*”, Biblioteca Universitară de Drept, „Pandectele Române”, SOCEC & Co. S.A., București, 1938, pag. 11.

text de lege separat, conform căruia „Competența instanțelor penale poate fi determinată și de calitatea persoanei învinuite. În acest caz, instanța competentă este aceea indicată de legea care reglementează reprimarea infracțiunilor comise de persoana investită cu această calitate. Instanța rămâne competentă chiar dacă, înainte sau în timpul urmăririi, învinuitul a pierdut acea calitate. Calitatea dobândită după comiterea infracțiunii nu poate determina schimbarea competenței”¹¹.

Ulterior, situațiile particularizate, desprinse din textul legal inițial, au fost proiectate în dispoziții succesive distincte, respectiv în art. 26-29 din Codul de procedură penală al Republicii Socialiste România, adoptat prin Legea nr. 29 din 1968¹², stabilindu-se pentru fiecare categorie de persoane ce impunea competență specială, instanțele îndrituite să le soluționeze cauzele indiferent de tipul infracțiunilor reproșate prin actele de inculpare. Astfel, s-a conturat regula potrivit căreia, „în caz de dublă determinare a competenței, atât după materie, cât și după calitatea făptuitorului, competența de judecată revine instanței superioare în grad ierarhic, fără deosebire dacă aceasta este determinată de infracțiunea săvârșită sau de calitatea persoanei”¹³. În acord cu aceasta, judecătorul de la judecătoria care a luat mită, va fi judecat de curtea de apel, în considerarea competenței după calitatea persoanei, fără a mai avea importanță că după materie (luarea de mită) competența aparține tribunalului.

Prin Legea nr. 281 din 24 iunie 2003¹⁴ privind modificarea și completarea Codului de procedură penală și a unor legi speciale, în privința militarilor, s-au produs schimbări în determinarea competenței personale, impunându-se cerința ca infracțiunea reproșată să fi fost comisă în legătură cu îndatoririle de serviciu.

Modificarea prin care au fost incluse în sfera de competență a curților de apel și infracțiunile săvârșite de avocați, notari publici și executori judecătorești, suplimentar celor comise de judecătorii de la judecătorii și tribunale, de procurorii de la parchetele ce funcționează pe lângă aceste instanțe și de controlorii financiari ai Curții de Conturi, s-a realizat prin Legea nr. 79 din 26 martie 2007¹⁵ pentru modificarea art. 28 ind. 1. pct. 1, lit. b) din Codul de procedură penală.

¹¹ Potrivit art. 28 din Codul de procedură penală Carol al II-lea din 17 martie 1936. Textul acestuia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/51252> (site consultat la data de 30.09.2024).

¹² M.Of. nr. 78 din 30 aprilie 1997. Textul acestuia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/193> (site consultat la data de 30.09.2024).

¹³ Gr. Theodoru, *Tratat de Drept procesual penal*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 308.

¹⁴ M.Of. nr. 468 din 1 iulie 2003. Textul acestuia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/44742> (site consultat la data de 30.09.2024).

¹⁵ Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 225 din 2 aprilie 2007. Textul acesteia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/80840> (site consultat la data de 30.09.2024).

Codul de procedură penală adoptat prin Legea nr. 135 din 1 iulie 2010¹⁶ a menținut aceste reglementări de competență după calitatea persoanei, astfel că, în prezent, există un fond legislativ detaliat, care stabilește amănunțit competența după calitatea persoanei. În concluzie, competența *ratione personae* este determinată de o anumită calitate a subiectului activ al infracțiunii și reprezintă „o derogare de la competența materială obișnuită”¹⁷.

3. Aplicabilitatea normelor privind competența după calitatea persoanei. *Vorba docent, exempla trahunt. Cui bono?*

Deși aparent simplistă, aplicarea normelor ce reglementează acest tip de competență a suscitat numeroase dispute în practica instanțelor de judecată, generate de situațiile concrete în care s-au aflat deținătorii calităților speciale.

Punctând esența cazurilor care au testat eficiența regulilor referitoare la competența după calitatea persoanei, se constată că opiniile divergente au apărut în acele situații în care, la momentul comiterii activității infracționale, persoana făptuitoare nu exercita efectiv funcția vizată de normele legale derogatorii.

În acest context, s-a încercat a se stabili cum pot fi interpretate aceste norme speciale, în sensul dacă ele au rolul de a oferi o protecție specială numai celor care exercită efectiv funcții ce atrag competența instanțelor superioare ori se impun a fi avute în vedere indiferent de situație, caz în care protecția ar opera inclusiv în ipoteza în care făptuitorul nu a mai profesat de foarte mult timp sau, poate, niciodată.

Într-o altă ordine de idei, s-a încercat a se lămuri dacă prevalează calitatea specială a persoanei făptuitoare în acele situații în care, din varii motive, acestea se află sub puterea unei măsuri de suspendare sau, dimpotrivă, dacă această lipsă de exercitare a profesiei determină intervenția regulilor generale de competență.

Potrivit legislației speciale, instituția juridică a suspendării operează și în cazul celorlalte persoane având calitățile la care se referă normele procesual penale de reglementare a competenței personale. Reținând că și în cazul acestora există distincție între încetare și suspendare, cine vor fi beneficiarii protecției speciale, deferiți exclusiv instanțelor superioare?

Astfel, în Legea notarilor publici și a activității notariale nr. 36 din 12 mai 1995¹⁸, republicată, în cadrul Secțiunii 5, sunt reglementate cazurile de încetare și suspendare din funcția de notar public.

¹⁶ Publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010. Textul acestuia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/120609> (site consultat la data de 30.09.2024).

¹⁷ N. Volonciu, A. S. Uzlău, R. Moroșanu, V. Văduva, D. Atasiei, C. Ghigheci, C. Voicu, G. Tudor, T.-V. Gheorghe, C. M. Chirița, *Noul Cod de procedură penală comentat*, Editura Hamangiu, București, 2014, p. 102.

¹⁸ M.Of. nr. 237 din 19 martie 2018. Textul acesteia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/159087> (site consultat la data de 30.09.2024).

În mod similar, în Legea nr. 188 din 1 noiembrie 2000 privind executorii judecătorești¹⁹, republicată, în cuprinsul art. 23, sunt prevăzute cazurile în care calitatea de executor judecătoresc încetează, iar dispozițiile art. 24 reglementează situațiile în care exercițiul funcției de executor judecătoresc se suspendă.

Și Legea nr. 94 din 8 septembrie 1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi²⁰, republicată, la art. 54 și 56 cuprinde cazurile în care mandatele membrilor Curții de Conturi sunt suspendate, respectiv încetează, la fel cum Legea nr. 73 din 3 noiembrie 1993 privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Legislativ²¹, republicată, detaliază în art. 21 cazurile de încetare a funcției de președinte al Consiliului Legislativ.

Legea nr. 35 din 13 martie 1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatului Poporului²², republicată, marchează expres, în conținutul art. 9, situațiile în care mandatul adjuncților Avocatului Poporului încetează, iar art. 53 alin. (3) reglementează suspendarea din funcție a acestora și a Avocatului Poporului.

Așadar, pentru toate categoriile de persoane care sunt vizate de regulile de competență specială personală există reglementări exprese ale instituției suspendării din funcțiile respective, diferit de cele care produc încetarea deținerii acestora.

Din această perspectivă, problematica apărută în cazul unora dintre aceste categorii este potențial incidentă la toate funcțiile care sunt enumerate în normele legale ca fiind generatoare de competență specială după calitatea persoanei.

4. Evoluție jurisprudențială

Confruntându-se cu astfel de situații, în contextul modificărilor legislative numeroase și al normelor neclare, instanțele de judecată au fost nevoite să găsească răspuns la aceste întrebări, creionându-se o practică neunitară, care justifică și astăzi necesitatea de a dezbate în continuare subiectul competenței personale a organelor judiciare în materie penală.

Cele mai frecvente cazuri întâlnite în dosare au fost cele ce vizau situațiile particulare ale persoanelor având calitatea de avocat și care nu exercitau această profesie la momentul comiterii activităților infracționale în considerarea cărora au

¹⁹ M.Of. nr. 738 din 20 octombrie 2011. Textul acesteia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/132311> (site consultat la data de 30.09.2024).

²⁰ M.Of. nr. 282 din 29 aprilie 2009. Textul acesteia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/175177> (site consultat la data de 30.09.2024).

²¹ M.Of. nr. 260 din 5 noiembrie 1993. Textul acesteia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/3241> (site consultat la data de 30.09.2024).

²² M.Of. nr. 48 din 20 martie 1997. Textul acesteia este disponibil on-line, la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/11200> (site consultat la data de 30.09.2024).

devenit suspecte sau inculpate, fiind suspendate sau aflându-se în imposibilitate temporară de a profesa – incompatibilitate.

Soluțiile instanțelor au fost divergente, motiv pentru care, chemată cu mai multe ocazii să se pronunțe asupra conflictelor negative de competență ce s-au ivit între instanțele inferioare, Înalta Curte de Casație și Justiție a dispus în mod constant că, dacă o persoană a dobândit legal calitatea de avocat, aceasta se menține chiar dacă exercițiul profesiei este, din varii motive, în mod temporar suspendat²³.

În acest context, s-a evidențiat că suspendarea din profesia de avocat nu presupune pierderea calității de avocat, ci numai imposibilitatea exercitării ei, motiv pentru care, în atare situații, se vor aplica normele juridice speciale, ce reglementează competența personală a organelor judiciare²⁴.

Consecințele nerespectării normelor de competență personală sunt cele prevăzute de procedura penală în cazul incidenței nulității absolute²⁵, cu particularizările procedurale stabilite de legiuitor, în funcție de stadiul în care se constată nulitatea.

În acest mod s-a pronunțat și Curtea de Apel București²⁶ într-o cauză în care a judecat, ca instanță de apel, calea de atac promovată împotriva sentinței penale pronunțată în primă instanță de tribunal. În acea cauză, prin rechizitoriul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție s-a dispus trimiterea în judecată a unui inculpat ce deținea calitatea de avocat și care exercitase această profesie din anul 1999 până la data de 01.02.2003, când a fost suspendat ca urmare a neplății taxelor și contribuțiilor profesionale datorate.

Potrivit practicii judiciare din România, competența de soluționare a acestei cauze în primă instanță revenea, raportat la calitatea persoanei inculpate, Curții de Apel București – Secția penală întrucât competența acestei instanțe privește persoanele care au dobândit calitatea de avocat, indiferent dacă la data săvârșirii infracțiunii, această calitate era sau nu suspendată.

Așa cum a rezultat din relațiile comunicate de Baroul București, calitatea de avocat a inculpatului nu a încetat, această instituție operând numai în cazurile prevăzute expres de legiuitor²⁷. Având în vedere principiul conform căruia normele de procedură penală sunt de strictă interpretare și aplicare, Curtea a reținut că

²³ Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția penală, Încheierea nr. 397 din 3 martie 2009, disponibilă on line la adresa: <https://www.scj.ro/1093/Detaliijurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=84033#highlight=##>

(site consultat la data de 30.09.2024). www.scj.ro.

²⁴ Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția penală, Încheierea nr. 268 din 13 martie 2013, disponibilă on line la adresa:

<https://www.scj.ro/1093/Detaliijurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=97307#highlight=##> (site consultat la data de 30.09.2024).

²⁵ Conform art. 281 din C. pr. pen.

²⁶ Curtea de Apel București, Decizia penală nr. 1103/2021 din 01.11.2021, disponibilă on line la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/g97e9ge79> (site consultat la data de 30.09.2024).

²⁷ Cu referire la art. 26 din Legea nr. 51/1995, republicată.

dispozițiile art. 38 Cod de procedură penală nu pot fi interpretate decât în sensul stabilirii competenței curții de apel în cazul în care inculpatul avea calitatea de avocat la data comiterii faptei, fără a face distincție între situația în care profesează sau nu, ca urmare a suspendării din profesie.

Hotărârea apelată a fost pronunțată de o instanță necompetentă după calitatea persoanei să se pronunțe în cauză, respectiv tribunalul, instanță inferioară în grad celei ce era îndrituită prin lege să soluționeze cauza (curtea de apel), fapt care a atras incidența dispozițiilor art. 421 alin. 1 pct. 2 lit. b) Cod procedură penală, respectiv desființarea sentinței primei instanțe și dispunerea rejudecării de către instanța competentă. Curtea a constatat că și procedura camerei preliminare, desfășurată în fața judecătorului din cadrul Tribunalului București, era lovită de nulitate absolută, fiind încălcate dispozițiile privind competența instanțelor judecătorești după calitatea persoanei, judecata fiind efectuată de un judecător de cameră preliminară din cadrul unei instanțe inferioare celei legal competente.

5. Cazul magistraților. Relevanța gradului profesional

În ceea ce privește situația magistraților, se înregistrează o schimbare de optică în evoluția jurisprudențială, chiar și din perspectiva soluțiilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție.

Astfel, în anul 2003, completul de 9 judecători al Curții Supreme de Justiție a stabilit că „în cazul în care judecătorul care își desfășoară activitatea la o instanță are gradul profesional corespunzător unei anumite instanțe, competența se determină raportat la gradul profesional al acestuia și nu raportat la instanța unde își exercită efectiv activitatea”²⁸.

În această cauză inculpatul era un judecător care funcționa în cadrul tribunalului, dar care avea grad de judecător de curte de apel. Curtea Supremă de Justiție a decis că prevalează gradul profesional al judecătorului și nu instanța la care funcționează efectiv, astfel încât competența de a-l judeca nu aparținea tribunalului.

Într-o cauză similară, din perspectiva competenței după calitatea persoanei, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut că potrivit dispozițiilor legale, „competența a soluționa plângerea împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată este instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță, iar infracțiunile săvârșite de către judecătorii de la curțile de apel sunt judecate în primă instanță de Înalta Curte de Casație și Justiție”²⁹.

²⁸ Curtea Supremă de Justiție - Completul de 9 judecători, Decizia nr. 51/2003, disponibilă on line la adresa: <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=330#highlight=##> (site consultat la data de 30.09.2024). www.scj.ro.

²⁹ Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția penală, Sentința nr. 1984/2009 din 23.11.2009, disponibilă on line la <https://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=54717#highlight=##> (site consultat la data de 30.09.2024). www.scj.ro.

Având în vedere această situație, a reținut că intimatul avea calitatea de judecător de curte de apel și chiar dacă funcționa la tribunal, cauza trebuia să urmeze regulile de competență după gradul profesional pe care îl deținea, motiv pentru care a admis plângerea formulată de petiționar, a desființat rezoluția și a trimis plângerea formulată împotriva intimatului la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția de Urmărire Penală și Criminalistică, spre competență soluționare.

O schimbare de perspectivă s-a înregistrat în anul 2022, cu prilejul pronunțării de către Înalta Curte de Casație și Justiție a unei Decizii vizând soluționarea unui recurs în interesul legii³⁰, prin care s-a reținut că elementul determinant în stabilirea competenței după calitatea persoanei este nivelul instanței/parchetului la care magistratul își desfășoară efectiv activitatea, făcându-se trimitere la folosirea în cuprinsul textelor de lege incidente a sintagmei „judecătorii de la judecătorii, tribunale și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe”³¹, „de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe”³², respectiv „de judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurorii Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție”³³, care semnifică apartenența, funcționarea judecătorilor și procurorilor la o anumită instanță judecătorească, respectiv la un anumit parchet.

Competența după calitatea persoanei a fost reglementată tocmai în considerarea atribuțiilor specifice funcției pe care magistratul o exercită în ierarhia instanțelor/parchetelor, promovarea în grad profesional superior fără exercitarea funcției corespondente constituind o formă de avansare subsidiară, fără consecințe în ceea ce privește determinarea competenței în cadrul aplicării dispozițiilor art. 38 alin. 1 lit. c) și ale art. 40 alin. 1 din Codul de procedură penală.

S-a arătat că reglementarea competenței urmărește nivelul instanței/parchetului la care judecătorii și procurorii își desfășoară activitatea, neavând relevanță dacă magistrații care funcționează în cadrul jurisdicției de același nivel dețin grade profesionale diferite.

Această schimbare de optică a Înaltei Curți de Casație și Justiție, dispusă în mecanismul de unificare a practicii judiciare, a survenit ca urmare a unor soluții contradictorii, pronunțate de instanțele naționale, ce l-au determinat pe procurorul general să uziteze de normele procedurale referitoare la recurs în interesul legii. S-a arătat că instanțele au oferit soluții diferite cu privire la aceeași chestiune, unele considerând că primează gradul profesional al magistratului, chiar dacă funcționează la o instanță inferioară, în vreme ce altele au apreciat că singurul

³⁰ Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, Decizia nr. 23/2022 din 14.11.2022, M.Of. nr. 78 din 30 ianuarie 2023. Textul acesteia este disponibil on line la www.scj.ro adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/264445> (site consultat la data de 30.09.2024).

³¹ Conform art. 38 alin. (1) lit. c) din C. pr. pen.

³² Conform art. 39 alin. (1) lit. c) din C. pr. pen.

³³ Conform art. 40 alin. (1) din C. pr. pen.

element relevant în determinarea competenței personale ține de gradul instanței la care efectiv funcționează.

În această cheie se pune problema dacă raționamentul care a stat la baza acestei decizii schimbă coordonatele aprecierii asupra competenței după calitatea persoanei în cazuri precum cel al avocaților suspendați la momentul comiterii presupusei activități infracționale.

Aplicând *mutatis mutandis* considerentele din decizia menționată la situația analizată, se ridică problema legitimă a influenței desfășurării sau nu a activității efective de către avocat asupra instanței competente în a judeca cauza.

Ideea centrală a deciziei Înaltei Curți de Casație și Justiție se referă la activitatea efectiv desfășurată de magistrat, eliminând din reperele pentru stabilirea competenței aspectele privind gradul profesional deținut de acesta, ceea ce echivalează cu reducerea analizei în cazul avocaților la desfășurarea sau nu a activității specifice la momentul supus verificării.

Cum suspendarea din profesie înseamnă tocmai faptul că nu se realizează activități profesionale, în acord cu raționamentul din decizia pronunțată în recurs în interesul legii, apar repere noi de analiză a competenței după calitatea persoanei, în privința avocaților sau a celorlalte categorii profesionale prevăzute de legea procesual penală, pentru care legile speciale instituie măsura suspendării din profesie, distinct de cea a încetării.

Dacă se atașează acestui examen și date factuale concrete, cum ar fi suspendarea din profesie pe un interval mare de timp, perioadă în care se pot derula activități profesionale total diferite de cea care îi conferă inculpatului statutul special, apare nevoia întoarcerii la scopul reglementării speciale a competenței instanțelor pentru aceste categorii profesionale și a raportării subzistenței acestuia în perioada de suspendare.

În sinteză, pentru stabilirea competenței *ratione personae*, dacă pentru magistrat este relevantă instanța unde își desfășoară activitatea, pentru avocat este important statutul de profesionist activ căci, așa cum pentru judecător, gradul deținut nu îi conferă implicit accesul la instanța superioară în eventualele proceduri penale, așa este și pentru avocatul care deține această calitate, însă este suspendat din profesie, rațiunile fiind similare.

6. Concluzii

Schimbarea jurisprudențială într-o direcție care are repere comune de constituire a fundamentelor cu alte situații pune în prim plan necesitatea evaluării menținerii punctului de vedere și în aceste cazuri, deoarece la baza argumentației stau principii care își găsesc aplicabilitatea în multe dintre problematicile similare.

În cazul analizat, soluția acceptată în ultimii ani referitoare la competența după calitatea persoanei, respectiv a avocaților, ca efect al practicii constante a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a suferit modificări ca urmare a unei hotărâri ale aceleiași instanțe, date în mecanismul de unificare a practicii judiciare, cu privire la competența după calitatea persoanei în cazul magistraților.

Tocmai reperatele utilizate în considerentele pe care se sprijină hotărârea novatoare a instanței supreme afectează ceea ce se constituise ca practică unitară în direcția unei categorii profesionale, pentru care silogismul juridic de stabilire a instanței competente în materie penală părea de neînlăturat.

Așadar, chiar și în situația unificării jurisprudențiale de la nivelul instanțelor într-o situație punctuală, este posibilă apariția unor noi perspective, care să determine cel puțin reanalizarea eșafodajului juridic anterior consolidat, întrucât o lege bună nu se scutură din mâneci³⁴ și, cu atât mai mult, nici o aplicare în practică a acesteia.

Referințe

- Degre A., Scrieri juridice, *„Materii de procedură civilă. Drept penal, Procedură penală, Fiscale*, vol. II, Editura Tip. Gutenberg, Joseph Gobl, București, 1901.
- Ionescu-Dolj I., *„Curs de procedură penală română întocmit după principiile noului cod de procedură penală Carol al II-lea*, Biblioteca Universitară de Drept, „Pandectele Române”, Editura Socec & Co, S.A. București, 1937.
- Ionescu-Dolj I., *„Instanțele criminale. Supliment la cursul de procedură penală Carol al II-lea*, Biblioteca Universitară de Drept, „Pandectele Române”, Editura Socec & Co, S.A. București, 1938.
- Paraschiv C. S., *Fișe de procedură penală pentru admiterea în magistratură și avocatură*, ed. a IV-a, rev., Editura Hamangiu, București, 2019.
- Theodoru Gr., *Tratat de Drept procesual penal*, Editura Hamangiu, București, 2007.
- Volonciu N., Uzlău A. S., Moroșanu R., Văduva V., Atasiei D., Ghigheci C., Voicu C., Tudor G., Gheorghe T.V., Chirița C.M., *Noul Cod de procedură penală comentat*, Editura Hamangiu, București, 2014.

³⁴ Alexandru Degre, Scrieri juridice, *Materii de procedură civilă, Drept penal, Procedură penală, Fiscale*, vol. II, Editura Tip. Gutenberg, Joseph Gobl, București, 1901, pag. 371.